

DESCOBRIM CASSÀ

GREC > GRUP DE RECERCA I ESTUDIS CASSANENCS

DESEMBRE 2019

14

COORDINACIÓ: Arxiu Municipal de Cassà de la Selva

Les pageses amb els cistells plens i les balances, esperant els compradors a la plaça Petita (AMCS Fons Llumiguia. Autor: Joan Carles Codolà)

A PLAÇA I A MERCAT

EL MERCAT, LLOC D'INTERCANVI I DE TROBADA SETMANAL

La història del mercat de Cassà ve a ser la pròpia història antiga i recent de la vila, lligada al fet econòmic de comprar i vendre i al fet social de lloc d'esdevenir punt de trobada dels cassanencs.

En aquest Descobrim, repassem una mica la història del mercat de Cassà des dels seus orígens el 1272 a partir del privilegi -atorgat per concessió reial- de poder celebrar cada setmana mercat, fins arribar al mercat dels nostres dies, al

passeig Vilaret.

El mercat és testimoni dels canvis produïts en els productes posats a la venda: ous, aviram, bestiar al Firal; els canvis en les parades i els oficis: els hortalans, els negociants i tractants de bestiar i fins i tot, els canvis en els noms dels carrers: carrer de la Mel, carrer de la Llet, plaça dels Porcs, plaça dels Hortalans...

M. Caldas

EL TRASLLAT DEL MERCAT AL PASSEIG

Per acord del Ple municipal del 7 de setembre de 1971, sota la presidència del batlle Josep Mestras Sors, es va aprovar definitivament el trasllat al passeig Vilaret dels tres mercats tradicionals de la vila, a celebrar els dimecres: el dels teixits, de la plaça de la Coma –aleshores del General Franco–; el de fruites, de la plaça Petita– llavors d'Espanya–; i el de les verdures i planters, de la plaça Mn. Cinto Verdaguer.

Hi va haver una forta oposició, expressada en la mateixa sessió plenària, per part de comerciants de les esmentades ubicacions, i els punts principals que motivaren la decisió d'agrupar en un sol recinte el mercat foren oficialment els següents: *"L'espai actual de les places és insuficient si pretenem una expansió del mercat. L'actual emplaçament –ideal en altres temps– presenta serioses dificultats d'accessibilitat. La dispersió del mercat li resta eficàcia. El trasllat beneficiarà a més els nuclis marginats –Firal, Sant Josep, Carretera –Actualment han de ser rebutjades ofertes de venedors per manca d'espai disponible, essent un fre a la possible baixada de preus. Aquesta manca en els mercats de fruites i de productes hortícoles fa que comencin a primeres hores de la matinada i que la gent trobi tancades les vendes."*

Mercat al passeig Vilaret
(Autor: Xavier Romero)

ELS PRIMERS MERCATS DE C

Venda de plats i olles a la plaça de la Coma l'any 1901 (AMCS. Fons foto)

Diu que "tot camí mena a vila", que els camins, al llarg de la història, han comunicat els pobles entre ells. La xarxa de camins antics relliga nuclis de poblament en una estricta jerarquia: hi ha vies que uneixen masos aïllats i veinats amb el centre del poble; n'hi ha que comuniquen pobles amb una vila més important amb mercat setmanal; n'hi ha que lliguen les viles amb les ciutats; i, finalment, n'hi ha que connecten les ciutats d'un país entre elles i amb els països veïns. Per la seva situació al peu de les Gavarres, a un extrem de la plana de la Selva i a la meitat del camí entre Girona i Sant Feliu de Guíxols –el port de mar més proper a la ciutat–,

Cassà de la Selva sembla el lloc ideal per a la instal·lació d'un mercat setmanal. Des de la creació definitiva del mercat, l'any 1456, Cassà era el lloc de trobada de pagesos de la plana selvatana amb els que vivien a les Gavarres, de Sant Mateu de Montnegre a Sant Cebrià dels Alls, passant per Santa Pellaia i pels Metges –o Sant Cebrià de Lledó–, que es van especialitzant en l'explotació dels recursos forestals: llenya, carbó, pega, vidre i, a partir del segle XVIII, suro. En realitat, però, el mercat de Cassà va néixer amb dos-cents anys de retard, per motius, diguem-ne, 'polítics'. A mitjan segle XIII, els principals mercats de les terres selvatanes eren la ciutat de Girona i

Caldes de Malavella, on hi ha una confluència de camins d'origen, segurament, romà. Pel costat de l'església de Sant Martí de Cassà, però, ja hi passava un camí que estava prenent importància: el de Girona a Sant Feliu de Guíxols. El senyor del castell de Cassà, Arnau de Vilademany, va obtenir del rei Jaume I el Conqueridor la llicència per celebrar un mercat "els dimarts de cada setmana... a la cellera del castell de Cassà", al nucli de població al voltant de l'església parroquial. Un veí, Arnau Barnés, recordava haver vist com es llegia públicament aquesta llicència, que encara tenia el segell reial penjant. Un altre veí, Ramon de Palau, deia que hi acudien

CASSÀ DE LA SELVA

Fotogràfic: L'Abans Cassà)

“gent de la rodalia i dels llocs veïns i també de Santa Coloma de Farners” per comprar als mercaders que tenien taules per vendre carns i draps.

Aquestes informacions les coneixem gràcies a un procés judicial del 1302 amb el qual, l'aleshores senyor del castell de Cassà, Guillem Esquerrer, pretenia recuperar l'antic mercat local que havia funcionat entre els anys 1272 i 1282, segons les declaracions dels testimonis. Podia ser que les infraestructures del mercat haguessin quedat molt malmeses, o potser destruïdes del tot, l'estiu del 1285 quan un enorme exèrcit dirigit pel rei francès Felip IV va assetjar Girona. L'economia de totes les comarques gironines no es va refer durant les dues darreres

dècades del segle XIII. L'any 1302 Guillem Esquerrer va tornar a sol·licitar al rei, que aleshores era Jaume II, una llicència per a un nou mercat.

El batlle reial s'hi va oposar, segurament pressionat per ciutadans i mercaders gironins, perquè el mercat de Cassà hauria suposat una competència per al de la ciutat de Girona.

Al llarg del segle XIV, però, les coses encara es van torçar més. Tot i que l'any 1322 els ciutadans de Girona van invertir diners per eixamplar el camí de Girona a Sant Feliu de Guíxols i convertir-lo en un camí carreter que permetés no només el pas d'animals de bast, sinó també els carros, entre els anys 1324 i 1326 el rei Jaume II va donar a Ot de Montcada, germà de la seva darrera muller, Elisenda, els castells de Llagostera, Caldes de Malavella i Cassà de la Selva, amb els drets jurisdiccionals sobre els seus termes. A més, el rei va autoritzar la celebració d'un mercat al peu del castell de Llagostera. Això va indignar els ciutadans de Girona, els quals, a partir d'aquest moment, van donar suport a qualsevol que atacés els interessos dels Montcada en aquest sector.

Així s'entén la seva participació en la presa del castell casanenc el 1329 i en la seva ocupació i incendi el 1391. No és, doncs, fins a mitjan segle XV que no es van acabar les disputes polítiques entre els Montcada, senyors jurisdiccionals de Cassà de la Selva, i els ciutadans de Girona. Aleshores sí, finalment, que es va consolidar el mercat de Cassà, un mercat que, encara avui, atreu els veïns d'uns quants pobles de la rodalia.

Elvis Mallorquí

LA CONSOLIDACIÓ DEL MERCAT

L'any 1302 tot i que no es va consolidar, el lloc on es celebrava el mercat de Cassà quedà fixat toponímicament ja que el 1355 s'esmenta en un document “*in loco vocato mercat*” i també “*platea Mercati*” situat a la plaça de l'entorn de l'església romànica.

La consolidació del mercat de Cassà es produeix a partir de l'any 1456 amb un nou privilegi donat pel rei Joan II amb el qual lluía la civil jurisdicció de Cassà, consentit a favor del noble senyor de Montcada, el qual a partir de l'atorgació, tant la vila, el seu terme i parròquia, quedarien incorporats a la Corona Reial i al Regne d'Aragó o sigui, Cassà és convertida en vila reial. Entre les moltes concessions descrites hi havia: el nomenament de batlle, consellers, jurats, casa de cort, impositions de taxes, talles, notari o escrivà, emprius sobre boscos i aigües del senyor rei, i també permetia tenir dues fires a l'any i un mercat setmanal.

Mercat davant les mesures (AMCS. Fons Llumiguia)

NEGOCIANTS AMB EL BESTIAR AL FIRAL

El setembre, per Santa Tecla, es celebrava al Firal la fira del bestiar a l'era de can Carbó. Allí tenia lloc bona part de les transaccions comercials. A punta de de clar, ja començava a haver-hi moviment de carros a munt i avall. Allà és on els pagesos i negociants de bestiar tan-

Mercat de bestiar a can Carbó de les Serres per la fira de Santa Tecla de l'any 1952 (AMCS Fons fotogràfic L'Abans Cassà)

carien el millor tracte fins cap a migdia. També es lliuraven premis pel bestiar dels quals en tenim coneixement al menys des del 1905. Aquell gran moviment d'animals era tot un espectacle que petits i grans anaven a veure. A més també hi havia venedors ambulants i xarlatans, que eren tot un atractiu. Aquests últims anaven amb una caixa que quan l'o'Brien sortien serps i un bon grapat de caps de pomada d'ungüent de serp. L'ungüent era a base de greix que curava els refredats, el mal de coll, les angines i tot tipus de dolors. Entre els anys 70 i 80 aquesta entranyable fira va desaparèixer del barri del Firal.

EL RACIONAMENT I L'ESTRAPERLO

Les circumstàncies excepcionals de l'acabament de la Guerra Civil van fer sorgir l'estraperlo i el racionament. L'estraperlo era el mercat negre.

La majoria de les vegades eren les dones més decidides que anaven a buscar els productes més deficitaris i els venien de forma clandestina.

Era un secret conegut que es feien aquestes vendes amagades per poder sobreviure a la gana i a la falta d'aliments. Moltes dones es feien unes faldilles amples amb butxaques interiors per poder amagar els productes i evitar que els burots o la Guàrdia Civil els trobessin. Molta gent no podia pagar l'estraperlo. Anaven a fiar a les botigues de comestibles on apuntaven en una llibreta el nom de la persona que quedava a deure diners i cada setmana pagava una mica.

Cartilles de racionament (AMCS. Administració general)

EL MERCAT I ELS NOMS DELS CARRERS

L'empremta dels mercats ha perviscut en el nom de diferents carrers i places, com ara la plaça dels Porcs, nom popular de l'actual plaça de l'Avenir on durant molts anys s'hi va celebrar el mercat de bestiar; el carrer de la Llet, ara carrer de la Indústria, on antigament hi havia tres cabrers que venien llet de cabra per les cases del poble; el carrer de la Mel, on abans s'hi venia aquest producte, substitutiu del sucre; la plaça dels Hortolans, on el dimecres s'hi feia el mercat de verdura i planter, o el carrer del Mercat, l'actual travessera de les Mesures.

Venda de fruita a la plaça Petita (Arxiu Xavier Romero)

LES PEIXATERIES

El dia 7 de desembre de 1971, la corporació municipal acordà l'enderrocament de l'edifici de les peixateries, el dia 23 de desembre, de matinada, en un tres i no res, l'edifici va desaparèixer del paisatge cassanenc i vàrem perdre un element del nostre patrimoni per destinar-lo a unes poques places d'aparcament.

L'enderrocament de les peixateries velles (AMCS Arxiu d'imatges. Autor: Enric Gener)

CAL PITIU, PUNT DE TROBADA

El mercat abans era el punt neuràlgic de trobada de la gent de pagès. Per molts era l'únic dia que baixaven a vila. A banda dels pagesos i pageses que venien a vendre fruita i verdura dels seus camps directament, per molts d'altres era el moment de trobar-se i posar-se al corrent de tot. Era habitual de trobar un estol de pagesos, sempre homes, a peu dret davant de Cal Pitiu (l'actual Bar Font) on feien negoci amb el bestiar o les terres o, simplement la feien petar i es posaven al corrent dels afers del poble. El reservat per jugar a cartes, 'botifarra',... es convertia en la sala de les transaccions econòmiques més importants.

LES XIFRES: 42 I 24

42 és el nombre de paradistes que hi ha al mercat dels dimecres d'enguany mentre que 24 és el dels dissabtes.

Aquestes xifres han anat variant amb els anys fins a arribar als paràmetres actuals

Parades del mercat als anys 90 (Autor: Quim Massa)

Per saber-ne més:

- FARIAS V.: "Gentes de convicínio emebant et vendebant" Sobre la difícil història dels mercats de Cassà (2003). Quaderns de la Selva 15. Santa Coloma de Farners. Centre d'Estudis Selvatans.

- BAGUÉ E, GUTIÉRREZ, O., CARRERAS, J. Cassà (1990) Quaderns de la Revista de Girona. Diputació de Girona.

NÚMERO 14

MAQUETACIÓ: Quim Massa

EQUIP DE REDACCIÓ: X. Albertí, Q. Bosch, M. Caldas, J.C. Codolà, M. Gener, D. Grau, G. Lloveras, E. Mallorquí, Q. Massa, E. Mesures, C. Miquel, Q. Mundet, X. Romero, M.D. Saura i C. Xifre

COL-LABORACIÓ: Editorial Gavarres, Cassà Digital, i Llumiguia

IMPRESSIÓ: Ducform

